

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Ortaöğretim Genel Müdürlüğü

GÜZEL SANATLAR LİSESİ
TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMI

Ankara 2016

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	3
TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN GENEL AMAÇLARI	4
TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN ÖĞRENCİLERE KAZANDIRMAYI HEDEFLEDİĞİ BECERİLER	5
TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN ÖĞRENME-ÖĞRETME YAKLAŞIMI.....	6
TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI.....	7
TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN UYGULANMASINA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR	8
TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN YAPISI	9
TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI ÜNİTE VE SÜRELERİ	10
TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI ÜNİTE, KONU VE KAZANIMLARI.....	11

GİRİŞ

Dinlerin ortak özelliklerinden birisi, kendilerine has musikilerinin olmasıdır. İslamiyet de diğer bütün dinler gibi musikiyi reddetmemiştir. İslam'la tanışan toplumlar ise kendi müziklerini İslam potası içerisinde eriterek onu geliştirmişlerdir. Dinlerde musiki, kimi zaman kutsal kitabı tebliğ aracı olarak, kimi zaman ibadet esnasında, kimi zaman da ibadete davet aracı olarak kullanılmıştır. Burada musikiden kastımız enstrümanla yapılan musiki değildir; ahenkle çıkan bir insan sesi de musikidir. Bu bağlamda en doğal enstrüman, insan sesidir. Bu sesi eğitmek ise aynen bir enstrüman kullanmayı öğrenmek gibi zaman ve emek ister.

Musiki, hayatın her noktasında bizimle beraberdir. Doğduğumuzda kulağımıza okunan ezanla başlar zannedilse de bugünün bilim adamlarına göre musiki anne karnında başlar. Sufilere göre ise zaten kalp ritimidir ve o atmaya başladığı an musiki de başlamış demektir. İbni Sina'nın tanımıyla musiki, birbirleriyle uyumlu olup olmamaları yönünden sesleri ve bu sesler arasına giren zaman sürelerini, bir melodinin nasıl kompoze edildiğinin bilinmesi amacıyla araştıran matematiksel bir ilimdir.

Eğitimin gayesi, sadece belirli bilgilerin öğretilmesi olmayıp öğrencilerin ilgi ve istidatları ölçüsünde kabiliyetlerinin keşfedilmesi ve geliştirilmesidir. Hem mesleğe hem de yüksek öğretime öğrenci yetiştiren güzel sanatlarda, musikiye ilgisi ve kabiliyeti olan öğrencilerin keşfedilip yönlendirilmesinde dinî musikinin ayrı bir yeri vardır. Dinî musikiyi bilmek ve cami musikisi içerisinde ifade edilen ilahi ile kasideleri okumak, iyi bir ses terbiyesi ve musiki eğitimi almak ile mümkündür. Milletimiz, dinî musikide kendine özgü bir anlayış geliştirmiştir. Başta Yunus Emre olmak üzere meşhur mutasavvıflara ait güfteler "ilahî" adıyla bestelenmiş ve dinleyenlerin gönülünü coşturan eserler icra edilmiştir. Dinî musiki dersleri musikide icra edilen bu eserlerin bilinmesi, kullanılan enstrümanların tanınması açısından önemli bir yere sahiptir.

TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN GENEL AMAÇLARI

Türk İslam Musikisi Dersi Öğretim Programı, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ile Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri esas alınarak hazırlanmıştır.

Bu programla öğrencinin

1. Kültürümüz içerisinde din ve musiki ilişkisinde musikinin önemini ve gerekliliğini kavraması,
2. Musikinin tanımını, önemini ve gerekliliğini ayet ve hadislerle İslam dini içerisindeki yerini kavraması,
3. Günümüzde kullanılan ve unutilan İslam musikisi formları hakkında bilgi edinmesi,
4. Türk İslam musikisinin tarihî seyri hakkında bilgi edinmesi,
5. Türk İslam ülkelerindeki ilk musikişinaslar ve eserleri hakkında bilgi sahibi olması,
6. Türk İslam musikisinde kullanılan makamları tanıması ve uygulama yapması,
7. Türk İslam musikisi makamlarına göre ilahi okuması amaçlanmaktadır.

TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN ÖĞRENCİLERE KAZANDIRMAYI HEDEFLEDİĞİ BECERİLER

Türk İslam Musikisi Dersi Öğretim Programı'yla öğrencilere kazandırılması hedeflenen beceriler aşağıda sunulmuştur.

1. İcra (yorumlama)
2. Nefes ve ses tekniklerini kullanma
3. Ortak ilahi okuma
4. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
5. Araştırma
6. Analitik düşünme
7. Müziksel işitme
8. Tonalite ve modalite (makam) tanıma
9. İletişim
10. İş birliği
11. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma

TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN ÖĞRENME-ÖĞRETME YAKLAŞIMI

Öğrenme süreçlerinde; öğrencilerin düşüncelerini, araştırmalarını, sorun çözmelerini ve edindikleri bilgi ve beceriyi yeniden yapılandırıp hayata geçirmelerini destekleyen yöntem ve teknikler kullanılmalıdır. Öğrenci merkezli eğitim için yöntem ve tekniklerin belirlenmesi ve bunun sınıfta uygulanması, planlamanın en önemli bölümlerindedir. Öğrenci özellikleri doğru belirlendiğinde ve planlama aşamasına katılımı sağlandığında hedeflere ulaşmak daha kolay olacaktır. Öğrenci merkezli eğitim için benimsenen ilkeler, değerler ve hedefler yöntem teknik ve stratejilerin belirlenmesinde temel oluşturmaktadır. Bu teknik, bir öğretme yöntemini uygulamaya koyma biçimi ya da sınıf içinde yapılan işlemlerin bütünü olarak tanımlanabilir.

Öğretmen bilgi aktarıcı, karar verici olmak yerine öğrencilerin öğrenme sürecine etkin katılımını sağlayarak öğrenmeyi kolaylaştırmalıdır. Bilgi ile öğrenci arasında köprü rolünü üstlenmelidir. Öğrenci katılımı sağlanarak gerçekleştirilecek öğrenme ve öğretme süreci, Türk İslam Musikisi Dersi öğretimine yönelik temel becerilerin kazanılmasında ve öğrenilenlerin kalıcılığının sağlanmasında önemli rol oynayacaktır.

Öğrenme sürecinde, öğrencilerin birbirleriyle etkileşimleri sonucunda öz saygı duygusu ile kişiler arası ve grup becerileri gelişerek toplumsal becerileri artacaktır. Bu da başarıyı artırmada çok önemlidir. Öğretmen, ne öğreteceğinin ve nasıl öğreteceğinin bilincinde olarak kullanmayı planladığı öğretim tekniklerinin öğrenme ve öğretme sürecine uygun olmasına dikkat etmelidir. Yaratıcılığını kullanarak gerekli öğretim yöntemini iyi belirleyebilen bir öğretmen eğitimin duyuşsal boyutuna ne kadar hizmet edebiliyorsa öğrencisini öğrenme etkinliğine de o kadar yaklaştırıyor denilebilir.

Programın uygulanması sırasında öğrenciyi merkeze alan, üstbilişsel farkındalık geliştirmesine olanak sağlayacak ve öğretmenin rehber görevi gördüğü bir öğrenme-öğretme ortamı oluşturulması uygun olacaktır. Programın uygulanmasında öğretmen tek bir öğrenme-öğretme stratejisi belirlemek zorunda değildir. Kazanımların içeriği ve öğrenciye kazandırılması hedeflenen becerilere bağlı olarak farklı öğrenme-öğretme stratejileri (buluş yoluyla öğrenme, sunuş yoluyla öğrenme, araştırma yoluyla öğrenme, tam öğrenme, iş birlikli öğrenme, yapılandırmacı öğrenme), yöntem ve teknikleri dengeli ve amacına uygun şekilde birlikte kullanılabilir.

TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI

Değerlendirme; öğretim programında yer alan kazanımlarda belirtilen bilgi, beceri ve tutumlara öğrencilerin ne oranda ulaştıklarının tespit edilmesi ve tespit edilen eksik ya da yanlış öğrenmelerin giderilmesi için önlemler alınmasının sağlanması açısından önemlidir. Çeşitli ve çok sayıda ölçme aracı kullanılarak sistematik olarak yapılan değerlendirme sonuçları, sadece not vermek için değil; öğrencilere performansları hakkında geri bildirim verme, öğrencileri gösterebilecekleri en üst performans seviyesine ulaştırmak için motive etme, öğretim etkinliklerinin ve öğretim programının etkililiğini belirleme amacıyla kullanılabilir.

Yapılan değerlendirme çalışmalarının sürekli olması önemlidir. Öğretim öncesinde yapılan değerlendirme, öğrenci hakkında bilgi edinilmesini ve öğrenme hedeflerinin belirlenmesini; öğretim sırasında yapılan değerlendirme, öğrenci ve öğretmene geri bildirim verilmesini; öğretim sonunda yapılan değerlendirme, öğrenme hedeflerinin karşılanıp karşılanmadığı ve belirli alanlarda değişiklik yapılması gerekip gerekmediği hakkında karar vermeyi sağlayacaktır. Değerlendirme çalışmaları, farklı öğrenci yetenek ve beceri düzeylerinin yanı sıra okul ve sınıf ortamı göz önünde bulundurularak hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Kullanılacak ölçme aracı ve değerlendirme yaklaşımı, ölçülmek istenen becerilere ve değerlendirme sonuçlarının hangi amaçla kullanılacağına bağlı olarak belirlenmelidir. Psikomotor ve duyuşsal alanlara ilişkin kazanımların değerlendirilmesinde, dereceli puanlama anahtarı ya da derecelendirme ölçekleri şeklinde tasarlanmış gözlem formlarının yanı sıra öz ve akran değerlendirme formları kullanılabilir. Bilişsel ve psikomotor alana ilişkin kazanımların değerlendirilmesinde ise bireysel ya da grup çalışması şeklinde tasarlanmış proje ve performans çalışmalarından yararlanılabilir.

Değerlendirme sonrasında performansları hakkında verilen yapıcı geri bildirimler; öğrencilerin neyin önemli olduğunu, neyin öğretilmeye çalışıldığını ve hangi alanda gelişmek için çaba sarf etmeleri gerektiğini kavramalarını sağlayacaktır.

TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN UYGULANMASINA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

1. Programın uygulanması sırasında sanat müziğinin, halk müziğinin ve İslam müziğinin okunuş tavırlarındaki bariz farklar örneklerle gösterilmelidir. Bunu yaparken eski ve yeni kayıtlardan faydalanılabilir.

2. Öğrencilere İslam'ın musikiye bakış açısını kavratılmalıdır. Örnek icralar ile İslam musiki-si formları hakkında bilgi edinmeleri sağlanmalıdır.

3. Makamların İslam'ın kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim'e tatbik edilmesini örneklerden dinlen-mesi sağlanmalıdır.

4. Farklı makamlarda ilahiler dinletilmeli ve bu makamlarda doğaçlama okunan musiki form-ları ve makamın kullanış alanları öğrenciye gösterilmelidir.

5. Türk İslam musikisi alanı; müzik kültürü, müziksel algı ve bilgilenme, dinleme, söyle-me-çalma-uygulama alanlarından oluşmaktadır. Bu çerçevede öğretmen, her alana ilişkin, öğ-renciye yönelik etkinlikler yaptırmalı; her alana, kazanımlar doğrultusunda eşit önem ve zaman vermelidir.

6. Öğretmen; öğrenme-öğretme sürecinde çevre özelliklerini, öğrenci grubunun ilgilerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini, hazır bulunuşluk düzeylerini ve ön bilgilerini dikkate almalıdır.

7. Uygulama örneği olan kazanımlarda, mümkünse uygulama için sınıfa yetkin kişi davetleri yapılabilir.

8. Müzik manevi, kültürel ve evrensel değerlerin sanat yoluyla aktarılmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu bakımdan öğrenme sürecinde programda yer alan üniteler ve kazanımlarla iliş-kilendirilerek tabloda sunulan değerlere ilişkin çalışma ve etkinliklere yer verilmesi önemlidir. Etkinlik ve çalışmalar planlanırken örnek olarak verilmiş konu başlıklarından yararlanılabilir.

Değerler	Konu Başlığı
Alçak gönüllülük	Tevazu
Sabır	Tahammül
Sevgi	Sevgi ve vefa
Yardımlaşma	Güleryüzlü olma

Bu değerlerin, öğrencilere aktarılabilmesi için öğrenme-öğretme sürecinde kullanılacak ders kitabında etkinlik, çalışma, araştırma konusu veya okuma parçası olarak yer alması sağ-lanmalıdır.

TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN YAPISI

Programda ünite temelli yaklaşım esas alınmıştır. Program beş üniteden oluşmaktadır. Ünitelerin işlenişi sırasında dikkat edilmesi gereken hususlar, açıklamalar veya uyarılar ilgili ünite başlıkları altında verilmiştir. Kazanımlar; ünite numarası, konu numarası ve kazanım numarası esas alınarak numaralandırılmıştır. Kazanımlara ilişkin açıklamalar, sınırlamalar veya uyarılar kazanımı takip eden satırda italik yazı karakteriyle ifade edilmiştir.

Kazanımların yapısı aşağıda şematik olarak gösterilmiştir.

Ünite no.	Konu no.	Kazanım no.	Kazanım İfadesi	Kazanım Açıklaması
		2.2.1.	İslam ülkelerindeki ilk musikişinasları tanır.	<i>İlk musikişinaslardan Kindi, Farabi, İbni Sina, Urmevi, Merâğî'nin hayat hikayeleri ve musiki çalışmaları hakkında bilgi verilmelidir.</i>

TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN ÜNİTE VE SÜRELERİ

Üniteler	Kazanım Sayıları	Süre/Ders Saati	Oranı (%)
Musiki ve Dinî Musiki	8	8	22
Musikimizin Tarihî Seyri	5	6	17
Sosyal Hayatta İslam Musikisi	7	9	25
Cami Musikisi	14	8	22
Tekke Musikisi	16	5	14
TOPLAM	50	36	100

TÜRK İSLAM MUSİKİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI ÜNİTE, KONU VE KAZANIMLARI

1. MUSİKİ VE DİNİ MUSİKİ

Terimler ve Kavramlar: Musiki, İslam.

1.1. Musikinın Tanımı

1.1.1. Musikinın tanımını yapar.

1.2. Musikinın Önemi

1.2.1. Musikinın önemini kavrar.

1.3. Musikinın Etki Alanları

1.3.1. Musikinın etki alanlarını açıklar.

1.4. İslam Musikisi Formları

1.4.1. Cami ve tekke musikisini tanıır.

1.4.2. Cami ve tekke musikisinin özelliklerini ayırt eder.

Cami ve tekke musikisi örnekleri dinletilmelidir.

1.5. İslam Dininde Musikinın Yeri

1.5.1. İslam dininde musikinin önemini açıklar.

1.6. Rast Makamı

1.6.1. Rast makamında ilahiler seslendirir.

1.6.2. Rast makamı okuyuş örneklerini ayırt eder.

Rast makamında Kur'an, kaside ve ezan okuyuş örnekleri dinletilmelidir.

2. MUSİKİMİZİN TARİHİ SEYRİ

Terimler ve Kavramlar: Hüzzam, segâh.

2.1. İslamın İlk Yıllarında Musiki

2.1.1. Hulefâ-i Râşidîn Döneminde yapılan musiki çalışmalarını kavrar.

2.2. İslam Ülkelerinde İlk Musikişinaslar

2.2.1. İslam ülkelerindeki ilk musikişinasları tanıır.

İlk musikişinaslardan Kindi, Farabi, İbni Sina, Urmevi, Merâgî'nin hayat hikayeleri ve musiki çalışmaları hakkında bilgi verilmelidir.

2.3. Segâh Makamı

2.3.1. Segâh makamında ilahiler, tekbir ve salâtı ümmiyyeyi seslendirir.

2.3.2. Segâh makamı okuyuş örneklerini ayırt eder.

Segâh makamında Kur'an, kaside ve ezan okuyuş örnekleri dinletilmelidir.

2.4. Hüzzam Makamı

2.4.1. Hüzzam makamında ilahiler seslendirir.

2.4.2. Hüzzam makamı okuyuş örneklerini ayırt eder.

Hüzzam makamında Kur'an, kaside ve ezan okuyuş örnekleri dinletilmelidir.

3. SOSYAL HAYATTA İSLAM MUSİKİSİ

Terimler ve Kavramlar: Ninniler, mehter, hüseyni, uşşak, ilahi.

3.1. Hicri Aylara Göre Türk İslam Musikisi

3.1.1. Hicri aylara göre Türk İslam musikisini sınıflandırır.

3.2. Sosyal Hayat İçerisinde İslam Musikisi

3.2.1. Sosyal hayat içerisinde İslam musikisinin yerini kavrar.

a) *İslam dini içerisinde müziğin sadece camide ve tekkede kullanılmadığı sosyal hayatın içerisinde de tarih boyunca yer aldığı ve hâlâ bunun sürdüğü vurgulanmalıdır.*

b) *Sosyal hayat içerisinde ninniler, cemiyet ilahileri, askere uğurlama, okula başlama ilahilerine vurgu yapılmalıdır.*

3.3. Mehter Musikisi

3.3.1. Mehter musikisini ve askeri müziği tanıır.

3.4. Uşşak Makamı

3.4.1. Uşşak makamında ilahiler, tekbir ve Salât-ı Ümmiyyeyi seslendirir.

3.4.2. Uşşak makamı okuyuş örneklerini ayırt eder.

Uşşak makamında Kur'an, kaside, sala ve kamet okuyuş örnekleri dinletilmelidir.

3.5. Hüseyni Makamı

3.5.1. Hüseyni makamında ilahiler, tekbir ve Salât-ı Ümmiyyeyi seslendirir.

3.5.2. Hüseyni makamı okuyuş örneklerini ayırt eder.

Hüseyni makamında Kur'an, kaside, sala ve kamet okuyuş örnekleri dinletilmelidir.

4. CAMİ MUSİKİSİ

Ünite Açıklaması: Ünitenin işlenişi sırasında öğrencilerin kamet, tesbihat, mihrabiye, telbiye, temcid, mevlit okuyuş örneklerini dinlemeleri sağlanmalıdır.

Terimler ve Kavramlar: Cami musikisi, ibadet.

4.1. Kur'an ve Musiki

4.1.1. Kur'an musiki ilişkisini kavrar.

4.2. Cami Musikisi Formları

4.2.1. Ezan formunu kavrar.

Ezanın tarihçesi üzerinde durulmalıdır.

4.2.2. Kamet formunu kavrar.

Kamet'in ezandan farkı vurgulanmalıdır.

4.2.3. Tesbihat formunu kavrar.

Tesbihat formunun tarihçesi açıklanmalıdır.

4.2.4. Sala formunu kavrar.

Salaların tarihî boyutu açıklanmalıdır.

4.2.5. Mihrabiye formunu kavrar.

4.2.6. Tekbir formunu kavrar.

Tekbirin tarihçesi açıklanmalıdır.

4.2.7. Telbiye formunu kavrar.

- 4.2.8. Temcid formunu kavrar.
Temcidin tarihi boyutu açıklanmalıdır.
- 4.2.9. Mevlid formunu kavrar.
- 4.2.10. Miraciye formunu kavrar.
- 4.2.11. Muhammediye formunu kavrar.

4.3. Hicaz Makamı

- 4.3.1. Hicaz makamında ilahiler seslendirir.
- 4.3.2. Hicaz makamı okuyuş örneklerini ayırt eder.
Öğrencilerin, hicaz makamında Kur'an, kaside, ezan, sala ve kamet okuyuş örneklerini dinlemeleri sağlanmalıdır.

5. TEKKE MUSİKİSİ

Ünite Açıklaması: Öğrencilerin naat, durak, şüğü, mersiye, nefes okuyuş örneklerini dinlemeleri sağlanmalıdır.

Terimler ve Kavramlar: Tekke, Mevlevî, Bektaşî, Alevî, mersiye, saba, acemaşiran.

5.1. Tekke Musikisi

- 5.1.1. Türk İslam musikisinin temellerinden olan tekke musikisini kavrar.

5.2. Tekke Musikisi Formları

- 5.2.1. Mevlevî ayini formunun özelliklerini açıklar.
Mevlevî ayini örneklerinin seslendirilmesi sağlanmalıdır.
- 5.2.2. Bektaşî nefesleri formunu açıklar.
- 5.2.3. İlahî formunu açıklar.
- 5.2.4. Durak formunu açıklar.
- 5.2.5. Kaside formunu açıklar.
- 5.2.6. Naat formunu açıklar.
- 5.2.7. Şüğü formunu açıklar.
- 5.2.8. Savt formunu açıklar.
- 5.2.9. Mersiye formunu açıklar.

5.3. Mevlevîlik ve Bektaşîliğin Dışında Tarikatlarda Musiki

- 5.3.1. Mevlevîlik ve Bektaşîlik dışında tarikatlarda yapılan musikileri tanıır.
a) *Kuudî, Kıyâmî, Devrânî kavramları açıklanmalıdır.*
b) *Tarih boyunca oluşan Kadirilik, rifailik gibi tarikatların musikileri hakkında bilgi verilmelidir.*

5.4. Aylara Göre Musiki

- 5.4.1. Aylara göre okunan ilahileri seslendirir.
Her ay için bir ilahî öğretilmeli ve bunların seslendirilmeleri sağlanmalıdır.

5.5. Saba Makamı

- 5.5.1. Saba makamında ilahiler seslendirir.
- 5.5.2. Saba makamı okuyuş örneklerini ayırt eder.
Saba makamında Kur'an, kaside, sala ve kamet okuyuş örnekleri dinletilmelidir

5.6. Nihavent Makamı

5.6.1. Nihavent makamında ilahiler, tekbir ve Salât-ı Ümmiyyeyi seslendirir.

5.6.2. Nihavent makamı okuyuş örneklerini ayırt eder.

Nihavent makamında Kur'an, kaside, sala ve kamet okuyuş örnekleri dinletilmektedir